

2005-02-01

Bokpriskommissionen

Särskilt yttrande från bokbranschens ledamöter i Bokpriskommissionen

Vi tre ledamöter av Bokpriskommissionen, representerande bokbranschen, ställer oss bakom Bokpriskommissionens slutsatser och förslag i föreliggande slutrapport.

Vi grundar vårt ställningstagande på egna erfarenheter och analyser av effekterna av bokmoms-sänkningen samt de prisundersökningar branschföreningarna genomfört tillsammans med TEMO. Däremot har vi en kritisk inställning till SCB:s analyser och accepterar inte den bild av prisernas utveckling som de förmedlar.

Den kritik som vi tidigare fört fram mot SCB:s prismättningsmetoder kvarstår således. Den utvecklas i detalj i den rapport Svenska Förläggareföreningen och Svenska Bokhandlareföreningen publicerade i november 2004 "Kulturmons på böcker. En analys av de tre första åren." Kortfattat rör kritiken följande fyra områden:

1. Under prismättningsperioden 2001 till 2004 har mätmetoden ändrats tre gånger, olika mätmetoder har även använts för olika försäljningskanaler och dessutom blandas olika marknader ihop.

Metod 1: Inledningsvis prismätte SCB samtliga titlar i bokhandelföretagens kataloger och samtliga titlar i bokklubbarnas kataloger. (Metod 1).

Metod 2: Därefter ändrades mätmetoden på så sätt att ett urval titlar drogs ur BTJ Seeligs bokdatabas avseende nyheter. Dessa prismättes sedan i bokhandeln.

Eftersom bokdatabasen omfattar såväl allmänlitteratur som läromedel/kurslitteratur är risken uppenbar att titlar som inte rör sig på den allmänna bokmarknaden kommer med i urvalet, dvs. att en sammanblandning av två olika typer av böcker avsedda för två olika typer av marknader görs. Någon kontroll av om detta har inte varit möjlig eftersom SCB sekretesstämplat titelurvalet.

Anledningarna till att det är olämpligt att mäta allmänlitteratur tillsammans med grundskoleböcker, gymnasieböcker, komvux-böcker och andra typer av utpräglad kurslitteratur är flera. De säljs t ex inte på den gängse bokmarknaden till vanliga konsumenter och prissätts inte heller på samma sätt som allmänlitteratur. Marknaden består ofta av läromedelscentraler, skolor eller andra "storkonsumenter" till vilka förlagen skickar fakturor och vilka drar av moms. Dessutom betalar ju inte kommunerna (bibliotek, skolor m.fl.) in någon mervärdesskatt till staten varför de inte heller påverkar bokmomsens storlek. På grund av kommunernas dåliga ekonomi, har försäljningen av läromedel under en lång rad av år tappat i försäljning. Kommunerna är ju via sina skolor en av de största kundgrupperna. Den minskade försäljningen, som med all sannolikhet lett till lägre upplagor, högre produktkostnader och därmed höjda priser, är något som inte minst medlemmarna i

Föreningen Svenska Läromedel känner av. Kommunernas minskade inköp slår hårt mot förlagen med neddragningar av verksamheten, uppsägningar etc. som följd.

Metod 3: Den senaste mätmetoden sägs vara en förfinad variant av metod 2. Samma bokdatabas används dock och risken för att en sammanblandning av fackböcker och läromedel/kurslitteratur fortfarande görs kvarstår därför.

Det bör observeras att bokhandlarnas kataloger omfattar ett brett urval nya titlar inom barn- och ungdomslitteratur, skönlitteratur och fackböcker – alltså allmänlitteratur. En fortsatt mätning av bokprisernas utveckling omfattande samtliga titlar i samtliga kataloger hade effektivt förhindrat att läromedel/kurslitteratur kommit med och den ovan beskrivna sammanblandningen hade undvikits.

När det gäller bokklubbar uppstår inte problemet med sammanblandning av läromedel/kurslitteratur och allmänna fackböcker eftersom bokklubbarna i stort sett aldrig saluför sådana titlar. Att detta faktum också avspeglar sig i SCB:s resultat är uppenbart.

2. Användandet av konsumentprisindex, KPI, som måttstock för hur bokpriserna bör utvecklas.

Konsumentprisindex är som bekant ett sammanvägt index över en lång rad varors och tjänsters prisutveckling i konsumentledet. Under senare år har inflationen varit mycket låg och KPI endast ökat med några procentenheter – 4,5 % under hela perioden 2001 till 2004.

Bokbranschen, alltså förlag, bokhandlar och bokklubbar, har emellertid varit utsatta för en helt annan, betydligt kraftigare, kostnadsutveckling. Exempelvis har lönekostnaderna för tjänstemän i privat sektor tjänsteföretag, som t ex förlag, och lönekostnaderna för detaljhandelssektorn, som t ex bokhandeln, ökat med 3-4 % per år. Alltså betydligt mer än KPI ökat. Lönekostnaderna är tillsammans med papperspriser och lokalhyror den största kostnadsposten för förlag och bokhandel.

Om hänsyn till den verkliga kostnadsutvecklingen i bokbranschen togs skulle det innebära en skillnad i bokprisutvecklingen på ett par procentenheter, dvs. nära nog hela det utrymme som SCB menar ”fattas” för att resultatet skulle vara optimalt.

3. SCB:s mätmetoder avseende kurslitteratur

I Sverige har över 30 orter, med tillsammans flera hundra olika institutioner, olika former av högskoleutbildning. Dessa använder omkring 20 000 olika titlar i sin undervisning.

SCB:s kursboksmätningar omfattar endast tre orter och fyra universitet/högskolor per ort. Redan strax efter det att SCB satte igång prismätningarna 2002 kunde tre sinsemellan oberoende branschföreträdare direkt konstatera att både urvalet orter/skolor och antalet prismätta titlar, ca 250 st., var alldeles för litet och att risken för ett orealistiskt resultat uppenbar. Detta påtalades då genast för SCB.

Ca 33 % av universitetslitteraturen är importerad. SCB konstaterar att priserna på dessa böcker inte ökat i bokhandeln trots att inköpspriserna ökat med 9 %. Alla som arbetar med denna typ av import inser snabbt att den här siffran måste vara fel och att mätningarnas begränsade omfattning har spelat SCB ett spratt.

Mätresultatet för de 4 (!) komvux-gymnasier som ingått i mätningen (med enligt SCB 8% prisökning) visar sannolikt på en för låg siffra. En mer trolig siffra är 12 %. Och det är sannolikt att detta kan vara en förklaring till att prismättningsresultatet för fackböcker ser ut som det gör. SCB:s bedömning av vad som är komvux-titlar i landets 290 kommuner måste betraktas som ytterst osäker.

Mot den här bakgrunden ifrågasätter vi starkt de resultat som SCB redovisar när det gäller komvux-litteratur och kursböcker samt storleken av den påverkan komvux-litteraturen har haft på fackboksprismätningarna generellt sett.

4. Dynamiska effekter i bokbranschen – SCB:s mätmetoder brister i jämförbarhet

Den kostnadslättnad som momssänkningen inneburit för bokbranschen har lett till en lång rad positiva effekter för hela bokkedjan, från författare till konsument. Forfarande efter tre år består i stort sett hela den försäljningsökning som uppkom direkt efter momssänkningen och ligger idag på ca 15 %. Den lägre siffra som SCB anger grundar sig på ett mycket begränsat urval/antal bokhandlar och ger en felaktig bild av verkligheten.

När det gäller utgivningen, och då särskilt fackboksutgivningen, har den ökat både i variation och kvalitet (ökad satsning på mera påkostade och redaktionellt ambitiösa böcker) och det är också främst inom detta område, fackboksområdet, som branschens och SCB:s uppfattning om prisutvecklingen går mest isär. Att momssänkningen haft denna viktiga påverkan är allmänt omvitnat i branschen och måste betraktas som en naturlig och förutsedd effekt. Den finns närmare belyst och kommenterad i ovan nämnda rapport från Bokhandlareföreningen och Förläggareföreningen.

Grundläggande för all prismätning över tiden är att den vara som mäts vid mättillfälle två är så lik den som mäts vid mättillfälle ett som möjligt. Det är uppenbart att SCB:s mätmetoder inte fångar in flera viktiga variabler på ett tillfredsställande sätt. Detta leder till att deras underlag också brister i jämförbarhet över tiden, dvs. det är mycket möjligt att den vara som mäts vid mättillfälle två inte alls ser likadan ut som den som prismättes vid mättillfälle ett.

Exempel på variabler som inte SCB fångar in är: bokvolymernas sidantal – SCB:s grupper är för stora, upplagens storlek vilken direkt påverkar förlagsnettopriset, illustrationsmängden fångas inte in på en tillräckligt detaljerad nivå, manuskostnaden (redaktionella kostnader) kan skilja sig avsevärt mellan olika till synes likartade titlar och vara svåra att uppfatta och värdera utan fackkunskap, utländska samproduktioner måste tydligt särskiljas från annan produktion, olika marknader måste också särskiljas och då självfallet olika litteraturkategorier som läromedel/kursböcker och fackböcker.

SCB har vid olika tillfällen gjort gällande att man i arbetet med bokpriskommissionen haft en fruktbar dialog med branschen. Vi kan inte dela den uppfattningen.

Stockholm som ovan

Kristina Ahlinder

Lars-Erik Linder

David Stansvik